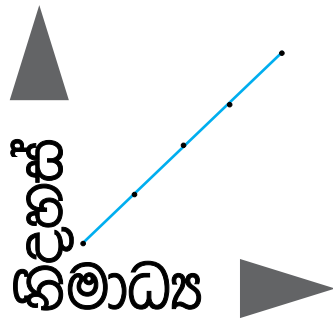

නිදහස් මාධ්‍ය

නිදහස් නිවහල් දේශයක් උදෙසා

© රජයේ ප්‍රවෘත්ති දෙපාර්තමේන්තුව

ISBN 978-955-9073-20-8

ප්‍රධාන සංස්කාරක
මහාචාර්ය ආර්යරත්න ඇතුගල

සංස්කරණය
මහාචාර්ය රෝහණ ලක්ෂ්මන් පියදාස
ජ්‍යෙෂ්ඨ කවිකාචාර්ය විජයානන්ද රූපසිංහ

නිර්මාණ සැලසුම
අනුහස් මහවලගේ

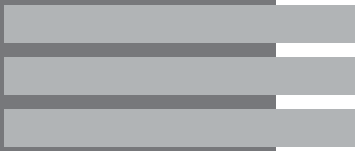
මුද්‍රණය
රජයේ මුද්‍රණ දෙපාර්තමේන්තුව

ප්‍රකාශනය
රජයේ ප්‍රවෘත්ති දෙපාර්තමේන්තුව

2013

2013 මැයි 03 දිනට යෙදෙන
ලෝක නිදහස් මාධ්‍ය දිනය සැමරුමේ
විසි වැනි සංවත්සරය වෙනුවෙන් ද,
කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලයේ ජනසන්නිවේදන අධ්‍යයන අංශයට
හතළිස් වසරක් පිරීම හා
දෙසතිය සඟරාවට තිස්පස් වසරක් පිරීම ද සමරමින්
ජනමාධ්‍ය හා තොරතුරු අමාත්‍යාංශයේ අනුග්‍රහයෙන්
'2010 ජාතික ජනමාධ්‍ය සමූහවේදී' පිහිටුවා ගත්
විශ්වවිද්‍යාල ජනසන්නිවේදනය පිළිබඳ
ආචාර්යවරුන්ගේ සංගමයේ ශාස්ත්‍රීය දායකත්වයෙන්
මෙම කෘතිය විලිපුක වේ.

සමන් රාජපක්ෂ

කටිකාචාර්ය

ජනසන්නිවේදන අධ්‍යයන අංශය
කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය

භාෂා භාවිතයේ නිදහස පිළිබඳ බෞද්ධ ආකල්පය

හැඳින්වීම

බුද්ධත්වයේ සිට පරිනිර්වාණය දක්වාත් එතැන් සිට වර්තමානය දක්වාත් බුදුන් වහන්සේ වදාළ ඥාන දර්ශනය ශ්‍රාවකයාට සන්නිවේදනය කරනුයේ වචනය මූලික කොට ගත් භාෂා මාධ්‍යයෙනි. දහනව වන සහ විසිවන සියවස වන තෙක් ධර්ම සන්නිවේදනය සඳහා දියුණු තාක්ෂණික උපකරණ භාවිතයට නොගත්හ. එබැවින් කට වචනය මාධ්‍ය කොට ගත් පුද්ගලාන්තර සහ සමූහ සන්නිවේදන ක්‍රමෝපායයන් ධර්ම සන්නිවේදනය සඳහා යොදා ගැනුණි. නූතනයේ ධර්ම සන්නිවේදනය සඳහා තාක්ෂණික උපකරණ භාවිතයට ගත්ත ද බුද්ධ දේශනාවේ අන්තර්ගතය සකස් වී ඇත්තේ වචනය මූලික කොට ගත් භාෂාව කේන්ද්‍ර කොට ගනිමිනි. බෞද්ධ ආගමික චින්තනය මානව සමාජයෙහි ව්‍යාප්ත වීමටත් ශ්‍රාවකයාට ගැඹුරු ජීවිත පරිඥානයක් ළඟා කර ගැනීමටත් වචනය මූලික කොට ගත් සරල සන්නිවේදන ක්‍රමෝපායයන් ඔස්සේ අවකාශ සැලසුණි.

මිනිසා ස්වකීය ජීවිතයෙහි ඓහලෝකික අරමුණු සහ පාරලෝකික පරමාර්ථ මුදුන්පත් කර ගැනීමේ දී වචනය මූලික කොට ගත් භාෂාව වැදගත් වන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළහ. උන්වහන්සේ ඒ

සඳහා උචිත භාෂා පිළිවෙතක් ද හඳුන්වා දුන්න. මෙම පිළිවෙත ශ්‍රාවකයාට දෙයාකාරයකින් වැදගත් වේ.

- i. ආර්ය මාර්ගයට ප්‍රවිෂ්ට වන ශ්‍රාවකයා විසින් හික්මවා ගත යුතු ප්‍රධාන ද්වාරයක් වශයෙන් වචනය සැලකීම. ශ්‍රාවකයා වචනය හික්මවා ගැනීමේ දී ඔහුගේ භාෂා භාවිතයේ වර්යාත්මක ස්වභාවය වැදගත් වේ.
- ii. වචන සහ භාෂාව අන්‍යයන් සමඟ අදහස්, හැඟීම් හුවමාරු කර ගැනීමේදීත් සමාජ අන්තර් සබඳතා ගොඩනැංවීමේදීත් සන්නිවේදන මෙවලමක් වශයෙන් වැදගත් වේ.

ඉහත භාෂා පිළිවෙත් සමබරව පවත්වා ගෙන යාම ආර්ය මාර්ගයට ප්‍රවිෂ්ට වන ගිහි පැවිදි උතුමන්ගේ වගකීමක් වශයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා දුන්න. මෙම පසුබිම මත පිහිටමින් බස හැසිරවීමේ දී භාෂකයාට සහ ශ්‍රාවකයාට හිමි වන නිදහස පිළිබඳ බෞද්ධ ආකල්පය විමර්ශනය කිරීම මෙම ලිපියේ අරමුණයි.

වාක් සුවර්තය සහ භාෂා භාවිතයේ හිඳහස

වචනයෙන් සිදු කෙරෙන කුසල් සහ අකුසල් මෙන් ම පාපී ක්‍රියා වාක් කර්ම යටතේ සාකච්ඡා කෙරේ. මෙහි දී මුසාවාද, පිඤ්ඤා වචන, පරුෂ වචන, සම්ඵප්‍රලාප යන සතර වාක් කර්ම බැහැර කෙරේ. මේවා වාක් දුශ්චරිත වශයෙන් ගැනේ.¹ මෙම මිත්‍යා වචනයෙන් වැළකී බස හැසිරවීම සම්මා වාචා හෙවත් යහපත් වචන භාවිතය වශයෙන් සැලකේ.² ඒ අනුව වචන සංවර ව හැසිරවීම වාක් සමාවාරය ලෙස හැඳින් වේ. වාචසික පැවැත්ම සංවර කර ගත් තැනැත්තා වාක් දුශ්චරිතයට නතු නොවේ. සන්නිවේදනයේ දී ශ්‍රාවකයා මූලා කිරීමේ පරමාර්ථයෙන් සහ ලාභාපේක්ෂාවෙන් බොරු කීම, කේලාම් කීම, පරුෂ වචන කීම, හිස් වචන කීම මගින් වාචසික ශීලය බිඳ වැටේ. මෙම වාචසික අකුසල කර්ම පිළිබඳ ව දස අකුසල පතයන්හි ගැඹුරින් සාකච්ඡා කොට ඇත.³ ඒ අනුව භාෂාව හික්මීමෙන් හසුරුවන්නා වෙතින් වචනයෙන් සිදු වන පාපී ක්‍රියාවන් සිදු නොවේ. මෙමගින් පුද්ගලයාගේ යහපත සහ සමාජ අභිවෘද්ධිය ඇති වේ.

ශ්‍රාවකයා මූලා කිරීමේ අදහසින් තථ්‍ය දේ අතථ්‍ය වශයෙන් ද අතථ්‍ය දේ තථ්‍ය වශයෙන් ද සිදු වූ දේ සිදු නොවූයේ ද සිදු නොවූ දෙය

සිදු වූයේ ද වශයෙන් ප්‍රකාශ කිරීම මුසාවාදය හෙවත් බොරු කීම ලෙස හැඳින් වේ. මුසා බස් දොඩන්නාට සෑම දෙනෙක් ම ගරහනු ලැබේ. නමුත් භාෂකයා මුසා බස් නොකීමෙන් ශ්‍රාවකයාගේ විශ්වසනීයත්වයට බඳුන් වේ. මෙමගින් සාර්ථක සන්නිවේදන කාර්යයකට මග පෑදෙයි. සත්‍ය භාෂණය සෑම දෙනාගේ ම ගෞරවයටත් ප්‍රියමනාප බවටත් හේතුවකි. එහෙයින් සමාජ සබඳතා ගොඩනැංවීමේදීත් අබණ්ඩ ව පවත්වා ගෙන යාමේදීත් සත්‍ය වචන පමණක් වැහැරිය යුතු ය. මුසාවාදයෙන් වැළකී සත්‍ය වචන පමණක් වැහැරීමේ ට්‍රිනාකම යුතු දේශනාවන්හි පෘථුල ව විවරණය කොට ඇත.⁴

- i. මුසා බසෙන් වැළකීම, වචනයෙන් අන්‍යෝන්‍ය විශ්වාසය ආරක්ෂා කිරීම, දැන දැන මුසාබස් නොකීම
- ii. මිනිසුන් එකිනෙකා හේදහින්න වන වාග්කෝෂය දුරු කිරීම, සෑමදෙනා ම එවැනි වචන භාවිතයෙන් තොර වීම, එකිනෙකා අතර සමගි සම්පන්න බව වර්ධනය වන පරිදි භාෂාව හැසිරවීම, මිනිසුන් විරසක වන පරිදි භාෂාව භාවිත නොකිරීම
- iii. පරුෂ වචනයෙන් වැළකීම, බස හැසිරවීමේ දී අන්‍යයන්ගේ කනට ප්‍රිය දොස් රහිත ප්‍රේමණීය වූ ශිෂ්ටත්වයට ගැළපෙන පරිදි ප්‍රියමනාප වචන උපයෝගී කොට ගැනීම
- iv. අර්ථ සහිත වූ භාෂා භාවිතයෙහි නියැලීම, නිෂ්ප්‍රයෝජන වචන හෝ භාෂා ප්‍රයෝග උපයෝගී කොට නොගැනීම, අන්‍යයන්ගේ සිහිය වැඩි දියුණු කර වන යුලු වචන භාවිත කිරීම

පිගුන වචන හෙවත් කේලාම් කීම දෙදෙනකු හෝ දෙපාර්ශවයක් අතර පවත්නා සබඳතාව බිඳවැටීම කෙරෙහි හේතු වේ. පිගුන වචනය සංදේශයන්හි සත්‍ය විකෘති කරයි. එසේ ම පිගුන බස් දොඩන්නා ශ්‍රාවකයා වෙතින් ප්‍රතික්ෂේප වේ. පරුෂ වචනය ශ්‍රාවකයාගේ සිත වේදනාවට පත් කරවන බැවින් එවැනි වචන කිසිවකු ප්‍රිය නොකරයි. එබැවින් සමාජයේ යහපත අපේක්ෂා කරන සෑම දෙනා ම පරුෂ වචන බැහැර කළ යුතු ය. මිනිසාගේ යහපත පිණිස හේතු නොවන සෑම වචනයක් ම සම්ඵප්‍රලාප හෙවත් හිස් වචන යැයි කියනු ලැබේ. සමාජයේ යහපැවැත් ම අපේක්ෂා කරන්නන් විසින් හිස් වචන සිය භාවිතයෙන් බැහැර කෙරේ. හිස් වචන භාෂකයාටත් ශ්‍රාවකයාටත් අර්ථ සිද්ධිය නොසලසයි. එමෙන් ම හිස් වචන භාවිතය අහිතකර සමාජ ප්‍රතිඵල ඇතිවීම පිණිස හේතු වේ.

මෙම විග්‍රහය භාෂා භාවිතයේ නිදහස පිළිබිඹු කරන්නක් වශයෙන් දැක්වීමට පිළිවන. ඒ අනුව ශ්‍රාවක සමූහයාට හොඳ නරක සහ යහපත අයහපත අවබෝධ කරවිය හැකි පරිදි වචන සහ භාෂාව හැසිරවීම පිළිබඳ ව බුදු දහමෙහි පුළුල් ව සාකච්ඡා කොට ඇති බව පෙනේ. වාක් දුශ්චරිතයෙන් මිදී සුවචරිතවත් ව බස හැසිරවීමට ඇති අවකාශය පැහැදිලි කර දීමෙන් භාෂා භාවිතයේ නිදහස ප්‍රකට වේ.

වාක් දුශ්චරිතයෙන් මිදුන පුද්ගලයා වාක් සුවචරිතය හෙවත් වචනයෙන් සිදු කෙරෙන පාපී ක්‍රියාවන්ගෙන් වෙන් වී යහපත් ක්‍රියාවන් සඳහා පමණක් වාක් ද්වාරය භාවිත කිරීමට පෙලඹේ. ඔහු සත්‍ය වචනය, අපිඤ්ඤා වචනය, මොළොක් වචනය, නුවණින් පිරිසිඳු සිදු කරන කථා යනාදී සුවචරිතවත් භාෂා භාවිතයට පමණක් යොමු වේ.⁵ භාෂණයේ දී සුවචරිතවත් වචන උපයෝගී කර ගැනීම භාෂකයාගේ වාක් සංයමය සහ වාචසික ශීලය ආරක්‍ෂාවීම පිණිස හේතු වුව ද වාක් දුශ්චරිතය සමාජ අභිලාෂයන් මුදුන්පත් කර ගැනීමට හේතු නොවන බැවින් අහිතකර යැයි සලකා සමාජය වෙතින් බැහැර කෙරේ. ඒ අනුව බුදු දහමෙහි භාෂා භාවිතයේ නිදහස තුළ අර්ථවත් වන්නේ වාක් සමාවාරය සහිත සුභාසිත වචන හා භාෂා රචාවත් පමණකි. සන්නිවේදනයේ දී භාෂකයාගේ නිදහස ආරක්‍ෂා විය යුතුය. ඊට සමගාමී ව ශ්‍රාවකයාගේ නිදහස ද සුරක්‍ෂිත විය යුතු ය. සන්නිවේදනයේ දී වාක් දුශ්චරිතයෙන් මිදීම භාෂකයාගේ සහ ශ්‍රාවකයාගේ භාෂා භාවිතයේ නිදහස ආරක්‍ෂා කිරීමට සමත් වේ.

භාෂා භාවිතයේ නිදහස යනු රිසි දේ කීමට භාෂකයාට ලැබෙන වරමක් නොවන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා දුන්හ. භාෂා භාවිතයේ දී භාෂකයාට අහිතකර ශ්‍රාවකයාට අහිතකර එමෙන් ම භාෂකයාත් ශ්‍රාවකයාත් යන දෙපාර්ශ්වයට ම අහිතකර භාෂණයන් ගෙන් බැහැර ව කටයුතු කිරීමේ නිදහස තථාගතයන් වහන්සේ අගය කළහ.⁶ සමාජයේ වෙසෙන විවිධ ශ්‍රාවකයන්ගේ අර්ථ සිද්ධිය පිණිස භාෂා භාවිතය හේතු වන බවත් යමෙක් නිර්ලජ්ජිත අයුරින් දැන දැන ම මුසා බස් දෙසීම ඔහුගේ ශ්‍රමණ ධර්මයන් විනාශ වීම කෙරෙහි බලපාන බවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළහ.⁷

බුදුරජාණන් වහන්සේ සන්නිවේදනයේ දී උපයෝගී කොට ගන්නා වචන පිළිබඳව වඩාත් සැලකිලිමත් වූහ. භාෂණයේ දී සැම විට ම අර්ථවත්

වචන පමණක් භාවිත කළ යුතුය. බුදු දහමෙහි දැක්වෙන සන්නිවේදන පිළිවෙතෙහි නිර්ථක වචන බැහැර කෙරේ. භාෂණයේ නිදහස යැයි කියමින් ඕනෑම දෙයක් ප්‍රකාශ කිරීමට බුදු සමය අනුබල නොදෙයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ භාෂා භාවිතයේ නිදහස සහ එහි පදනම පිළිබඳ ව මජ්ඣිම නිකායේ කන්දරක සූත්‍රය මගින් පුළුල් විවරණයක් සපයති.

“යහපත් ධර්ම සන්නිවේදකයා මුසාවාදය අත්හැර, මුසාවාදයෙන් වැළකී, සත්‍ය සන්ධාන ඇති ව, ස්ථිර වූ විශ්වාස කළ හැකි කතා ඇති ව, ලෝවැසියන් තොරවටා, සත්‍යවාදී වෙයි. පිඤ්ඤා ඛස් අත් හැර පිඤ්ඤා ඛසින් වැළකෙයි. එක් තැනක දී අසා තවත් තැනක දී එය පවසමින් මිනිසුන් හේද නොකර යි. එමෙන් ම හේද වූවන් සමඟ කරවයි. සමඟ වූවන්ට අනුබල දෙන කථා කියයි. සමඟයෙහි ඇලුම් ඇතිව සමඟ වූවන්ට කැමති ව සමඟ කරවන වචන කියනනෙක් වෙයි. පරුෂ වචන අත් හැර පරුෂ වචනයෙන් වැළකුණේ වෙයි. නිදොස් වූ කනට සුවදායක වූ පෙම් වඩන බොහෝ දෙනාට කැමති වූ මනාප වූ යම් බසක් වේ නම් එබඳු බස් කියන්නෙක් වෙයි. සම්ඵප්‍රලාප හැර පියා සම්ඵප්‍රලාපයෙන් වැළකුණේ වෙයි. කාලවාදී, භූතවාදී, අර්ථවාදී, ධර්මවාදී සහ විනයවාදී වූයේ නිසි කාලයේ සකාරණ වූ පර්යන්ත ඇති අර්ථ සම්පන්න වූ සිත්හි ලා දූරිය යුතු බස් කියන්නෙක් වෙයි.”⁸

මේ අනුව පෙනී යන්නේ බොරු කීම, කේලාම් කීම, පරුෂ වචන කීම, හිස් වචන කීම වෙනුවට ධර්මානුකූල, විනයානුකූල, අර්ථානුකූල, කාලයට ගැළපෙන, මතකයේ රඳවා ගැනීමට තරම් වැදගත්, සුදුසු කාලයට අවශ්‍ය උපදෙස් සපයන භාෂා භාවිතාවන් හි නියැලීමට බුදු සමය අනුබල සපයන බව යි.

සමාජ සබඳතා සහ භාෂා භාවිතයේ හිඳහස

සන්නිවේදනයේ දී භාෂකයා අනුගමනය කළ යුත්තේ ශ්‍රාවකයාගේ උභය ලෝකාර්ථ සුභ සිද්ධියට ඉවහල් වන භාෂාවකි. ශ්‍රාවකයා ප්‍රීති ප්‍රමෝදයට පත් කරවීම මෙන් ම ඔහුට ගැඹුරු ජීවන පරිඥානයක් ළඟා කර දීම භාෂාවේ කාර්යභාරය යි. භාෂා භාවිතයේ නිදහස ප්‍රකට කෙරෙන මාහැඟි විග්‍රහයක් අංගුත්තර නිකායේ වස්සකාර සූත්‍රයෙහි දැක් වේ.

“බමුණ මම දුටු හැම කිය යුතු යයි නොකියමි. දුටු හැම නො කිය යුතු යයි නොකියමි. ඇසූ හැම කිය යුතු යයි නොකියමි. ඇසූ හැම නොකිය යුතු යැයි නොකියමි. දුටු යමක් නිසා අකුසල ධර්ම වැඩේ නම්

කුසල ධර්ම පිරිහේ නම් දුටු එබඳු දේ කිය යුතු යැයි නොකියමි. දුටු යමක් නිසා කුසල ධර්ම වැටේ නම් අකුසල ධර්ම පිරිහේ නම් එබඳු දේ කිය යුතු යැයි මම කියමි.”⁹

නූතනයේ ඇසූ දුටු සැම දේ අවිචාරවත් ව පැවසීම ප්‍රකාශන නිදහස වශයෙන් අර්ථ ගන්වා ඇත. භාෂණයේ සහ ලේඛනයේ නිදහස යනු භාෂකයාට රීසි දේ ශ්‍රාවකයාට ඉදිරිපත් කිරීමට පවත්නා බලපත්‍රයක් ය යන්න පොදු සමාජ පිළිගැනීම යි. බොහෝ විද්වත්හු මෙය මාධ්‍ය නිදහස වශයෙන් ද හඳුන්වති. ශ්‍රාවකයාගේ යහපත හෝ අයහපත පිළිනොගෙන පොදු සමාජ ආචාරධර්ම උල්ලංඝනය කරමින් දේශපාලන සහ ආර්ථික න්‍යාය පත්‍රයන්ට සිර වී සංදේශ ඉදිරිපත් කිරීමට ඇති අවකාශය ප්‍රකාශන නිදහස වශයෙන් හඳුන්වයි. නමුත් බුදු දහමෙහි දැක්වෙන ප්‍රකාශන නිදහස වූ කළි මිනිසා පවෙත් වළකමින් යහපතෙහි පිහිටුවීමට හැකි අර්ථාන්විත සංදේශ ශ්‍රාවකයාට ඉදිරිපත් කිරීමට පවත්නා හැකියාව යි. එනම්, තථාගතයන් වහන්සේගේ පිළිවෙතට අනුව සිය ප්‍රකාශන නිදහස සකස් කර ගත් භාෂකයා විසින් ශ්‍රාවකයාට ලබා දෙනුයේ අකුසල ධර්ම පිරිහෙන කුසල ධර්ම පමණක් වර්ධනය වන සංදේශ පමණකි.

මජ්ඣිම නිකායේ අභයරාජ කුමාර සූත්‍රය භාෂා භාවිතයේ නිදහස සහ ආචාරධර්මීය පදනම විවරණය කරන දේශනාවක් වශයෙන් දැක්විය හැකිය. තථාගතයන් වහන්සේ මෙම සූත්‍රයේ දී භාෂකයා කිසි විටෙක ස්වකීය අභිමතය පරිදි අවිචාරවත් ව භාෂාව නොහැසිර විය යුතු බව දේශනා කළහ. ශ්‍රාවකයාගේ යහපත පිළිබඳ ව පමණක් සැලකිලිමත් වෙමින් බස හැසිරවීමේ නිදහස භාෂකයාට හිමිවන බව සූත්‍රයෙහි දැක්වේ.¹⁰ සූත්‍රයට අනුව පහත සඳහන් ඕනෑම ආකාරයක භාෂා භාවිතාවක නියැලීමට භාෂකයාට නිදහසක් තිබේ. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ සියලු වචන හෝ භාෂා රටාවන් ප්‍රකාශන නිදහසට අනුගත කිරීමට නොපෙලඹෙති.

- i. අභූත අත්‍යය, අනර්ථ සහිත අන් අයට අප්‍රිය, අමනාප වූ වචන නොකියති.
- ii. භූත, තත්‍ය, අනර්ථ සහිත අන් අයට අප්‍රිය, අමනාප වූ වචන නොකියති.
- iii. භූත, තත්‍ය, අර්ථ සහිත අන් අයට අප්‍රිය, අමනාප වූ වචන කියනු ලබති.

- iv. අභ්‍යන්තර, අන්තර්ජාතික, අන්තර්ජාතික සහිත අන් අයට ප්‍රිය, මනාප වූ වචන නොකියති.
- v. භූත, තනතුරු, අන්තර්ජාතික සහිත අන් අයට ප්‍රිය, මනාප වූ වචන නොකියති.
- vi. භූත, තනතුරු, අන්තර්ජාතික සහිත අන් අයට ප්‍රිය, මනාප වූ වචන කියනු ලබති.

සන්නිවේදනයේ දී භාෂණයේ නිදහසට මුවා වී භාෂකයාට රිසි දේ පමණක් ප්‍රකාශ කිරීමට පටන් නොගත යුතු බව සිමා කර ඇති අයුරු අභයරාජ කුමාර සූත්‍රයේ ඉහත විශ්ලේෂණයෙන් පැහැදිලි කෙරේ. භාෂකයා තමන් ප්‍රකාශ කරන දේ අනුරෝධ සහයවාදී බව සහ ඵලදායක බව කෙරෙහි පමණක් සැලකිලිමත් විය යුතු බව සූත්‍රයේ දැක්වේ. මෙහි දී සංදේශයේ රසවත් බව හෝ නිරස බව වැදගත් නැත. බාහිර රසයට පමණක් මුල්තැන දෙමින් සංදේශයේ භාෂාව සකස් කිරීම ශ්‍රාවකයා තුළ වැරදි වැටහීම් ඇති කරවයි. මෙවැනි භාෂා රටා ශ්‍රාවකයා තුළ ගැඹුරු ජීවිත පරිඥානයක් ඇති කරවනු නොලැබේ. එහෙයින් ඵලදායී වූ සත්‍ය වචන ප්‍රකාශයට ඇති නිදහස පමණක් බෞද්ධාගමික භාෂා භාවිතයේ දී ඇගයීමට ලක් කෙරේ.

භාෂා භාවිතයේ නිදහස පිළිබඳ සිදු කෙරෙන පෘථුල විශ්ලේෂණයක් ලෙස මජ්ඣිම නිකායේ අරණ විභංග සූත්‍රය පෙන්වා දිය හැකි ය.¹¹ මෙහිදී තථාගතයන් වහන්සේ භාෂකයාට බස හැසිරවීමට ඇති නිදහස මෙන් ම ශ්‍රාවකයාට සන්නිවේදන කාර්යයට සහභාගි වීමට ඇති නිදහස විවිධ මානයන්ගෙන් ආරක්ෂා විය යුතු බව පෙන්වා දුන්හ. ධර්ම සන්නිවේදනයේ දී උපයුක්ත මෙම ආචාර ධර්මය පදනම භාෂා භාවිතයෙහි නිදහස සම්බන්ධයෙන් පැවතිය යුතු මානවවාදී ප්‍රවේශයකි.

- i. කෙනෙකු ඔසවා තැබීමට හෝ පහත හෙළීමට භාෂාව භාවිත නොකිරීම
- ii. පුද්ගල බද්ධ මෙවලමක් වශයෙන් භාෂාව භාවිත නොකිරීම
- iii. ඇත්ත ඇති සැටියෙන් ඉදිරිපත් කිරීම, විග්‍රහ කිරීමට කරුණු ඇති දේ පමණක් කථා කිරීම
- iv. රහස්‍ය භාවය රැකීම, රහස් හෙළි නොකිරීම, සුදුසු කාලයේ දී පමණක් රහස් හෙළි කිරීම, සත්‍යවාදී බව සුරැකීම

- v. ශ්‍රාවකයා හෙවත් අසන්නා පීඩනයට පත්වන පරිදි, කැලඹීමට පත් වන පරිදි තළා පෙළා කථා නොකිරීම
- vi. ඉක්මන් වී කථා නොකිරීම සහ ඉක්මනින් කථා කර ගෙන නොයෑම
- vii. එක් භාෂාවක් පමණක් ශ්‍රේෂ්ඨ යැයි සලකමින් සෙසු සියලු භාෂාවන් හෙළා දකිමින් පහත් කොට නොසැලකීම
- viii. භාෂා භාවිතයේ දී ජනපද නිරුක්තියෙහි තදින් එල්බ ගෙන පොදු ව්‍යවහාරයන් ඉක්මවා නොයෑම

භාෂාව යනු පොදු සමාජ සම්මුතියකි. භාෂාව පුද්ගල බද්ධ මෙවලමක් නොවේ. භාෂාව සියලු සමාජ සංස්ථා අතර අන්තර් සබඳතා පහසු කරවයි. භාෂාව විසින් පුද්ගලයාගේ හුදෙකලා බව දුරස් කෙරේ. එහෙයින් භාෂාවේ කාර්ය භාරය පුළුල් වූවකි. අරණ විභංග සූත්‍රයෙහි එන කරුණු දක්වීම භාෂා භාවිතයෙහි ආචාර ධර්මීය පදනම විවරණය කරන්නක් වශයෙන් දැක් විය හැකි ය. එමෙන් ම මෙම සූත්‍රය වෙතින් මානව භාෂාවෙහි සමාජශීලී පසුබිම කෙරෙහි ද අවධානය යොමු වේ.

කිසිවිටෙක එක් භාෂාවක් පමණක් උත්තරීතර යැයි නොසැලකිය යුතු වන්නා සේ ම විවිධ ප්‍රාදේශීය ව්‍යවහාරයන් මත පිහිටමින් පොදු භාෂා ව්‍යවහාර උල්ලංඝනය නොකළ යුතු බව බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළහ. භාෂාවෙහි හෝ භාෂා භාවිතයෙහි උසස් පහත් හේදයක් නොමැත. භාෂාව සමස්ත විශ්වයට ම පොදු වූ ධර්මතාවකි. භාෂාව යම් අදෘශ්‍යමාන බලවේගයක් මැදිහත් වීමෙන් නිර්මාණය වූවක් නොවන අතර මානව අවශ්‍යතා හඳුනා ගෙන එම අවශ්‍යතාවන්ට අනුව කාලානුරූප ව ගොඩ නැඟුණකි. එහෙයින් එක් භාෂාවක් පමණක් ශ්‍රේෂ්ඨ නොවේ.

අරණ විභංග සූත්‍රයේ දැක්වෙන ඉහත විග්‍රහයේ අවසන් කරුණ භාෂා භාවිතයේ බෞද්ධ දෘෂ්ටිය පිළිබිඹු වන සුවිශේෂ අවස්ථාවක් වශයෙන් පෙන්වා දිය හැකි ය. මෙහි දැක්වෙන පරිදි භාෂා භාවිතයේ දී එක් භාෂාවක් පමණක් විශේෂ නොවේ. සමාජයේ භාවිත වන සියලු භාෂාවන්ට සම තැන ලැබිය යුතු ය. සන්නිවේදනයේ දී පොදු ව්‍යවහාරයන් අතික්‍රමණය නොකිරීම භාෂකයාගේ වගකීමකි. එක් භාෂාවක් පමණක් ගරු කරමින් සෙසු සියලු භාෂාවන් නොසලකා හැරීම ඒ ඒ භාෂාවන් වහරන්නන්ගේ නිදහස සහ අයිතිවාසිකම් උල්ලංඝනය කිරීමකි.

එක ම වස්තුව සඳහා විවිධ ජනපදයන්හි නොයෙක් ආකාරයේ නම් භාවිත කෙරේ.¹² උදාහරණයක් වශයෙන් එක ජනපදයක පාත්‍රය, “පානි” නමින් හැඳින්වෙන අතර තවත් ජනපදයක එය “පත්ත” ලෙස හැඳින් වේ. මේ හා සමානව ඒ ඒ ජනපදයන්හි පාත්‍රය නම් කිරීමේ දී “විත්ථ, සරාව, ධාරෝප, පෝණ, පසිලව” යනාදී නම් උපයෝගී කොට ගැනේ. එබැවින් පාත්‍රය හැඳින්වීම සඳහා තමන් භාවිත කරන නම පමණක් නිවැරදිය අනෙක් නාමයන් සියල්ල වැරදි යැයි, අසත්‍ය යැයි සලකා ස්ව මතයෙහි පමණක් එල්බ ගෙන තර්ක විතර්ක නොකළ යුතු බව බුදුරජාණන් වහන්සේ අවධාරණය කළහ. මෙමගින් සිදු වන්නේ පුද්ගලයන් වාග් සංග්‍රාමයකට එළැඹීම පමණකි. භාෂාව අත් අය තළා පෙළා පීඩාවට පත් කරන උපකරණයක් ලෙස භාවිත නොකළ යුතු ය.

යමෙලු සහ තෙකුල නමැති හික්කුන් වහන්සේලා දෙනම බුද්ධ වචනය ඡන්දසට හෙවත් සංස්කෘත භාෂාවට නැඟීමට බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් අවසර ඉල්ලූහ. ඒ, බුද්ධ වචනය විවිධ ජනපද වාසීන් විසින් විවිධ භාෂාවන් යටතේ ව්‍යවහාර කරමින් සිටින බැවින් එමගින් බුද්ධ භාෂිතයට සිදු විය හැකි හානිය පෙන්වා දෙමිනි. අටුවාවෙහි ඡන්දස යනු වෛදික භාෂාව වශයෙන් ද සඳහන් වේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙම ඉල්ලීම තරයේ ප්‍රතික්ෂේප කරන අතර එම ක්‍රියාව වළකමින් විනය ශික්ෂාවක් ද පැනවූහ. ඒ අනුව තථාගතයන් වහන්සේ “බුද්ධ වචනය ඡන්දසට (වෛදික භාෂාව) නොනැඟිය යුතු ය.¹³ යමෙක් නඟන්නේ නම් ඔහුට දුකුලා ඇවැත් වන්නේ ය. මාගධික නිරුක්තියෙන් බුද්ධ වචනය පිරිවහන්නට අනුදනිමි” යනුවෙන් දේශනා කළහ.

මෙහි දැක්වෙන පරිදි බුද්ධ වචනය කිසිදු අයුරකින් වෙනත් භාෂාවකට නොනැඟිය යුතු ය. එය ශ්‍රාවකයන් තම භාෂාවෙන් ම ඉදිරියට පවත්වා ගෙන යා යුතු ය. එක් එක් ශ්‍රාවකයන් තමන්ට රිසි සේ බුද්ධ භාෂිතය පරිවර්තනය කිරීම මගින් භාෂා භාවිතයේ නිදහස මෙන්ම එහි දාර්ශනික හර පද්ධතිය විනාශ වීමට පිළිවන. මෙහි දී සංස්කෘත භාෂාව දේව භාෂිතයක් වශයෙන් ගැනෙන නිසාත් එමගින් නිරූපණය වන්නේ එක් සමාජ පන්තියකට පමණක් සීමා වූ මතවාදයන් වීම නිසාත් සංස්කෘත වැනි භාෂාවන් සමාන්‍ය ජනතාවගේ ව්‍යවහාරයෙන් බොහෝ සෙයින් දුරස් නිසාත් බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙම තීරණයට එළඹුණහ.

මෙම අවස්ථාව භාෂා භාවිතයේ නිදහස පිළිබිඹු කෙරෙන අති උත්තරීතර විග්‍රහයක් වශයෙන් දැක්වීමට පිළිවන. මෙමගින් සමාජයේ පවත්නා බහු සංස්කෘතික අන්තරාකාරීතාව පුරුකාරී වේ. නූතන ලෝක වාසීන් තමන් භාවිත කරන භාෂාව මුල් කොට ගෙන ගෝත්‍ර, වර්ග සහ කණ්ඩායම් වලට බෙදී ඇත. එසේ ම ඔවුහු ස්වකීය භාෂාවේ නිදහස ආරක්ෂා කර ගැනීමට යැයි කියමින් නොයෙක් අරගලයන්හි නියැලෙමින් සිටිති. ඇතැම් විට භාෂා නිදහස සඳහා වූ මෙම අරගල වර්ගවාදී ගැටුම් දක්වා උස්සන්න වූ අවස්ථා දක්නට ලැබේ. භාෂා භාවිතයේ නිදහස පිළිබඳ බෞද්ධ ප්‍රවේශය හඳුනා ගැනීමෙන් කිසිදු ආකාරයක භාෂාමය ගැටලු හෝ ප්‍රකාශන නිදහස පිළිබඳ ගැටලු පැන නොඹී බහුවිධ සමාජයක ජීවත් වන මිනිසුන්ගේ භාෂා භාවිතයේ අයිතිවාසිකම් හා නිදහස ආරක්ෂා වන පරිදි බෞද්ධ භාෂා පිළිවෙත සකස් වී පැවතීම මේ සඳහා හේතු වී ඇත.

බුදුරජාණන් වහන්සේ අනුදූත වදාළ භාෂා නිදහස විශ්ව සාධාරණ න්‍යාය ධර්මයන් මත ගොඩනැගුණකි. බුදු දහමෙහි දැක්වෙන ප්‍රකාශන නිදහස එක් ජන වර්ගයකට හෝ සුවිශේෂී පුද්ගල කණ්ඩායමකට පමණක් සීමා වූවක් නොවේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ සියලු සත්ත්වයන්ගේ නිදහස අර්ථ ගැන්වූයේ පුළුල් ප්‍රවේශයක් මත හිඳිමිණි. උන්වහන්සේ භාෂා භාවිතයේ නිදහස විවරණය කළේ ද මෙම සංකල්පය මත පිහිටිමිනි. මේ පිළිබඳව කියැවෙන මාහැඟි නිදසුනක් දීසනිකායේ අම්බට්ඨ සූත්‍රයේ දැක්වේ.¹⁴ තථාගතයන් වහන්සේ අම්බට්ඨ නම් බමුණු අනවුසියා අමතා “අම්බට්ඨය, කැටකිරිල්ලියට පවා ඇගේ කැදුල්ලෙහි කැමති දෙයක් කථා කිරීමෙහි නිදහස ඇත.” යනුවෙන් දේශනා කළහ. බුදු දහමේ දැක්වෙන භාෂණයේ නිදහස සකල සත්ත්ව වර්ගයා වෙනුවෙන් ක්‍රියාත්මක වන අයිතිය වූ මානව ප්‍රකාශනයක් බව මෙයින් නිගමනය කිරීමට පිළිවන.

විවිධ ප්‍රවේශයන් මත හිඳිමින් එක ම ධර්ම කරුණ නොයෙක් ක්‍රමවේද මගින් පැහැදිලි කිරීම බුදුරජාණන් වහන්සේ උපයුක්ත කොට ගත් භාෂා නිදහසේ සුවිශේෂී ලක්ෂණයකි. ධර්ම කරුණු විවිධ ක්‍රමවේදයන්ට අනුව විවරණය කොට දැක්වීම පරියාය දේශනා වශයෙන් හඳුන්වයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්මය පරියාය වශයෙන් දේශනා කොට ඇත. බුදුරජාණන් වහන්සේ විවිධාකාර බුද්ධි මට්ටම් හි පසුවෙන ශ්‍රාවකයන්ට සාර්ථක අයුරින් ධර්මය සන්නිවේදනය කිරීම පිණිස පරියාය දේශනා ක්‍රමය භාවිතයට ගෙන

6. මජ්ඣිමනිකාය 2, හික්ඛුචග්ග, අම්බලට්ඨික රාහුලොවාද සූත්‍රය, බු: ජ: ත්‍රි: බො: ස: ම:, දෙහිවල, 2006, පි. 134
7. එම පි. 131
8. මජ්ඣිමනිකාය 2, ගභපතිවග්ග, කන්දරක සූත්‍රය, බු: ජ: ත්‍රි: බො: ස: ම:, දෙහිවල, 2006, පි. 12
9. අංගුත්තරනිකාය 2, චතුක්කනිපාන, චස්සකාර සූත්‍රය, බු: ජ: ත්‍රි: බො: ස: ම:, දෙහිවල, 2006, පි. 337
10. මජ්ඣිමනිකාය 2, ගභපතිවග්ග, අභයරාජ කුමාර සූත්‍රය, බු: ජ: ත්‍රි: බො: ස: ම:, දෙහිවල, 2006, පි. 92 : 98
11. මජ්ඣිමනිකාය 3, විභංගවග්ග, අරණවිභංග සූත්‍රය, බු: ජ: ත්‍රි: බො: ස: ම:, දෙහිවල, 2006, පි. 490
12. අංගුත්තරනිකාය 2, චතුක්කනිපාන, චස්සකාර සූත්‍රය, බු: ජ: ත්‍රි: බො: ස: ම:, දෙහිවල, 2006, පි. 337
13. චූල්ලවග්ගපාළි 2, බුද්දකචන්ද්‍රිකධන්ධක, ක්ෂුද්‍රක චස්ත්‍ර, බු: ජ: ත්‍රි: බො: ස: ම:, දෙහිවල, 2006, පි 100
14. දීඝනිකාය 01, ශීලස්කන්ධවග්ග, අම්බට්ඨ සූත්‍රය, බු: ජ: ත්‍රි: බො. ස. ම., දෙහිවල, පි.158
15. මජ්ඣිමනිකාය 2, ගභපතිවග්ග, බහුවේදනිය සූත්‍රය, බු: ජ: ත්‍රි: බො: ස: ම:, දෙහිවල, 2006, පි. 102

භාෂා භාවිතයේ හිඳහක පිළිබඳ
බොද්ධ ආකල්පය

